

**MAHARSHI DAYANAND SARASWATI UNIVERSITY
AJMER**

NOTICE

Copies of the "Syllabus and Courses of Study"
prescribed for the Faculties of Arts, Fine Arts, Social
Science, Science, Commerce, Law, Education,
Management Studies etc.
Commencing from July,
Can be obtained from our authorised Agent.

On payment of the price printed
on each Syllabus, Postage will be
extra for copies desired by post.
Registrar

ALKA PUBLICATIONS

Purani Mandi, Ajmer
Ph. : 0145-2426301

**MAHARSHI DAYANAND SARASWATI UNIVERSITY
AJMER**

पाठ्यक्रम

SYLLABUS

**SCHEME OF EXAMINATION AND
COURSES OF STUDY**

FACULTY OF ARTS & SOCIAL SCIENCE

M.A. URDU

M.A. Previous Examination

(w.e.f. 2015-16)

M.A. Final Examination

(w.e.f. 2016-17)

संस्करण
2018

मूल्य : 12/-

महर्षि दयानन्द सरस्वती विश्वविद्यालय, अजमेर

1. Change in Statutes/Ordinances/Rules/Regulations/ Syllabus and Books may, from time to time, be made by amendment or removal, and a candidate shall, except in so far as the University determines otherwise comply with any change that applies to years he has not completed at the time of change. The decision taken by the Academic Council shall be final.

1. समय-समय पर संशोधन या पुनः निर्माण कर परिनियमों / अध्यादेशों / नियमों / विनियमों / पाठ्यक्रमों व पुस्तकों में परिवर्तन किया जा सकता है, तथा किसी भी परिवर्तन को छात्र को मानना होगा बशर्त कि विश्वविद्यालय ने अन्यथा प्रकार से उनको छूट न दी हो और छात्र ने उस परिवर्तन के पूर्व वर्ष पाठ्यक्रम को पूरा न किया हो। विद्या परिषद द्वारा लिये गये निर्णय अन्तिम होंगे।

एम.ए. उर्दू

यह परीक्षा नौ प्रश्न पत्रों पर आधारित होगी (हर प्रश्न पत्र एम. ए. पूर्वार्ध और पाँच प्रश्न पत्र एम.ए. फाइनल में होंगे) प्रत्येक प्रश्न पत्र की परीक्षा का समय 3 घंटों पर आधारित होगा। हर प्रश्न पत्र 100 अंकों पर आधारित होगा। प्रश्न पत्रों का विभाजन इस प्रकार है।

एम.ए. (प्रीवियस)

- पेपर I : गूज व गजल
 पेपर II : नख (दास्तान, नाविल, अफसाना, ड्रामा)
 पेपर III : स्पेशल स्टडी ऑफ ए प्रोजेक्ट और पोइंट (1. गालिब, 2. हली, 3. मोलाना अबुल कलाम आजाद, 4. इकबाल, 5. फौज अहमद फौज, 6. सलीम अहमद खॉं, 7. प्रेमचन्द)
 पेपर IV : डिस्सर्टेशन ऑफ उर्दू लिटरेचर एम.ए. (फाइनल)

- पेपर V : कबीला, बरिदा, मसनवी
 पेपर II : तनकीदी व तहकीक
 पेपर VII (A) : सलीम अहमद खॉं-फारसी अधवा
 पेपर VII (B) : तनकीदी
 पेपर VIII (A) : मनजुमात निमारी अधवा
 पेपर VIII (B) : सुफियन
 पेपर VIII (C) : डिजर्टेशन (Dissertation)
 पेपर IX (A) : जनरल सवे ऑफ उर्दू लिटरेचर

प्रथम प्रश्न पत्र

समय : 3 घंटे

समय : 3 घंटे

कुल पाँच सवालात हल करनी हैं। प्रत्येक प्रश्न से एक सवाल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

(इस सवाल के दोनों हिस्से ज़ाबानी होंगे)

- (अ) गजल के दस अक्षरों में से पाँच अक्षरों की तनकीदी तशरीह।
 (ब) मनजुमात के तीन इकबालों से दो की तनकीदी तशरीह।

खण्ड 'ब'

- (अ) गुजल की सिन्फ और गुजल से संबंधित आलोचनात्मक प्रश्न।
 (ब) वली, मीर, गालिब, दाग, फिराक की गुजल गोई पर सामान्य आलोचनात्मक प्रश्न।

खण्ड 'स'

- (अ) सिन्फे नज़्म और नज़्म के दीगर पहलुओं पर तनकीदी प्रश्न।
 (ब) नज़ीर अकबरआबादी, अकबर इलाहाबादी, इकबाल, फैज़, जोश की नज़्म निगारी पर तनकीदी प्रश्न।

पाठ्यक्रम पुस्तकें :

1. मुताला-ए-वली-शारिब खदीलवी (रदीफ 'अलिफ') प्रथम बीस गुजलें।
2. इनतेखाबे कलाम-ए-मीर, संपादक-डॉ. मोहम्मद हसन (रदीफ 'अलिफ') प्रथम बीस गुजलें।
3. दीवान-ए-गालिब, संपादक मोलिकराम (रदीफ 'ब') प्रथम बीस गुजलें।
4. आफताबे दाग (रदीफ 'नून') प्रथम बीस गुजलें।
5. गुले नरमा, फिराक गोरखपुरी (प्रथम बीस गुजलें)
6. नज़ीर अकबरआबादी : आदमी नामा, होली नामा
7. अकबर इलाहाबादी- इक बुरी सिनी बदन से कर लिया लन्दन में अकबर, बर्के कलीसा, सय्यद से आज हपूररी राज्ज ने यह कहा।
8. इकबाल : तुलू-ए-इस्लाम, मस्जिद कुराना।
9. फैज़ : मुझसे पहली सी मोहम्बत परी बेहनुव न मींग, सुक़े आजादी।
10. जोश : जामुनबालियां, शिकरते जिन्दी की ख्याब।

सहायक पुस्तकें :

1. वली गुजराती द्वारा जहीकदीन बदनवी
2. मीर हयात और शायरी द्वारा डॉ. खान्जा अहमद फारुकी।
3. आहंगे गालिब द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन खॉं।
4. उर्दू गुजल द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन खॉं।
5. मीर और मीरयात द्वारा डॉ. मजनु मीरखपुरी।
6. गालिब शक़्त और शायर मजनु मीरखपुरी।
7. कुतिसयाते इकबाल-(सदी एबीशन) संपादित द्वारा - एजूकेसनल बुक आउस अलीगढ़
8. रुहे इकबाल-द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन खॉं।
9. अकबर इलाहाबादी समाजी व सियासी मुतालेआ-द्वारा अफ़्सा अकबर
10. इकबाल फलसफी और शायर - विकार अजीम
11. इकबाल की शैरी ज़बानि - डॉ. सैयद सादिक अली
12. इकबाल के शैरी असातीब - डॉ. सैयद सादिक अली

13. नई नज़्म का सफ़र-द्वारा खलीलुर्रहमान आजमी
14. नई नज़्म की करवटें- डॉ. वज़ीर आगा
15. उर्दू में तवील नज़्म निगारी द्वारा आर. ए. काज़मी
16. त्रैमासिक नखलिस्तान, राजस्थान उर्दू अकादमी जयपुर अंक 11, शुमारी 2 (जुलाई से सितम्बर 1990)

द्वितीय प्रश्न पत्र-नख (दास्तान, नॉविल, अफसाना , ड्रामा)
 समय 3 घंटे
 अंक : 100
 कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। हर इकाई से एक प्रश्न हल करना लाज़मी होगा।

खण्ड 'अ'

दिये गये तीन नज़्मी इकतेबासात में से दो की तनकीदी तशरीह मय हवाला-ए-सैयसाको सबाक (सब प्रश्न अनिवार्य होगा)

खण्ड 'ब'

दास्तान और नॉविल पर खतरल सवालान।
 बागो बहार, मीर अम्न, तोबतुनुसूह-नज़ीर अहमद- उमरावजान अदा, मिर्जा मोहम्मद हादी रुसवा पर तनकीदी सवालान।

खण्ड 'स'

1. अफसाना और ड्रामे पर खतरल सवालान
 2. वारदात (प्रेमचन्द) अन्नदाता (कृष्णचन्द) सिल्वरकिंग (आगाहश), अनारकली (इम्तियाज़ अली ताज़) पर तनकीदी सवालान।

पाठ्यपुस्तकें :

1. बाग व बहार द्वारा मीर अम्न
2. तोबतुनुसूह द्वारा डिप्टी नज़ीर अहमद
3. उमरावजान द्वारा मिर्जा मोहम्मद हादी रुसवा।
4. वारदात द्वारा प्रेमचंद।
5. अन्नदाता द्वारा कृष्ण चन्द्र
6. सिल्वर किंग द्वारा आगाहश
7. अनारकली द्वारा इम्तियाज़ अली ताज़

सहायक पुस्तकें :

1. फने दास्तानगोई द्वारा कलीमुददीन अहमद
2. नया अफसाना द्वारा विकार अजीम
3. उर्दू नॉविल की तारीख द्वारा अली अब्बास हुसैनी
4. उर्दू ड्रामा तारीख व तनकीद द्वारा इशरत रहमानी
5. बागो बहार संपादक सलीम अख्तर (मुकदमा)

6. उर्दू ज्ञाना का इरतेका द्वारा इरात रहमानी
7. प्रेमचन्द कहानी का रेहनुमा द्वारा डॉ. जाफर रजा
8. दास्तान से अफसाने तक द्वारा विकार अजीम
9. मुंशी प्रेमचन्द शखसियत और कारनामे द्वारा कमर रईस
10. हमारी दास्तानें द्वारा विकार अजीम
11. उर्दू ज्ञाना रिवायत और तजुर्बा डॉ. अशिया निशात
12. उर्दू की नयी दास्ताने द्वारा डॉ. ज्ञानचन्द जैन
13. नौविल का फन द्वारा अबुल कलाम कासमी
14. उर्दू दास्तान तहकीक व तनकीद द्वारा डॉ. कमरुल हुदा फरीदी

तृतीय प्रश्न पत्र:

स्पेशल स्टडी ऑफ ए पॉइंट और प्रोजराइटर

- (1. गालिब, 2. हाली, 3. मीलाना अबुल कलाम आजाद, 4. इकबाल,
5. फैज अहमद फैज, 6. सर सैयद अहमद खॉं, 7. प्रेमचन्द)

समय : 3 घंटे

अंक : 100

केवल पाँच सवालात पूछे जायेंगे। प्रत्येक इकाई से एक सवाल करना अनिवार्य होगा। प्रश्न प्रथम करना जरूरी है।

खण्ड 'अ'

- (अ) दिये गये नयी अथवा मन्जूम ब्रुकतेबासात की तनकीदी तसरीह जो कोर्स में शामिल शायर या नस निगार की तखलीक होनी। (इस प्रश्न में आन्तरिक छूट उपलब्ध रहेगी)
- (ब) कोर्स में शामिल शायर या नस निगार की सवानेह उमरी और हालाते जिन्दगी।

खण्ड 'ब'

कोर्स में शामिल शाइर या नस निगार के अदबी कारनामों का तनकीदी जाएजा।

खण्ड 'स'

कोर्स में शामिल शाइर या नस निगार पर जनरल सबासात।

चतुर्थ प्रश्न पत्र : डिस्ट्री आफ उर्दू लिटरेचर

समय : 3 घंटे

अंक : 100

केवल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न करना अनिवार्य होगा। प्रश्न पत्र तीन इकाईयों में विभक्त होगा।

खण्ड 'अ'

- (अ) उर्दू जवान की इस्तेदा
(ब) दकन में उर्दू नस का इरतेका
(स) तारीखे अदबे हिन्दी :
(1) वीरगाथा काल (2) रीतिकाल (3) भक्तिकाल

खण्ड 'ब'

- (अ) शिमाली हिन्द में उर्दू नस का इरतेका
(ब) देहली और लखनऊ का दबिस्तान शायरी
(स) उर्दू शायरी की जदीद असनाफ : आजाद नज़्म, मुअर्रा नज़्म, नसी नज़्म।

खण्ड 'स'

- (अ) जदीद शायरी (ब) तरक्की पसन्द अदब
(स) उर्दू अदब पर मगरिबी असरात

सहायक पुस्तकें :

1. दकन में उर्दू द्वारा नसीरुद्दीन हाशमी
2. मुकदमा-ए-तारीख -ए-जवाने-ए-उर्दू द्वारा डॉ. मसूद हुसैन खॉं
3. दिल्ली का दबिस्ताने शायरी द्वारा नूरुल हसन हाशमी
4. लखनऊ का दबिस्ताने शायरी द्वारा अबुल्लैस सिद्दीकी
5. तारीखे अदब उर्दू द्वारा डॉ. नूरुल हसन नकवी
6. तारीखे अदब उर्दू द्वारा डॉ. जमील जालिबी
7. उर्दू की लिसानी तारीख द्वारा डॉ. मिर्जा खलील अहमद बेग
8. तरक्की पसंद अदब द्वारा डॉ. सरदार जाफरी
9. हिन्दी अदब की तारीख द्वारा डॉ. मोहम्मद हसन
10. नए अदबी रुजहानात द्वारा डॉ. एजाज हसन
11. दकनी अदब की तारीख द्वारा डॉ. मोहियुद्दिन कादरी जोर
12. अदबी नस का इरतेका द्वारा डॉ. शहनाज अजुंम
13. उर्दू शायरी का फन्नी इरतेका द्वारा डॉ. फरमान फतेहपुरी (विषय से सम्बन्धित मजामीन के संदर्भ में)
14. उर्दू अदब पर मगरिबी असरात द्वारा डॉ. हामिदी काशमीरी।

एम.ए. (फाइनेल) उर्दू

समय : 3 घंटे

अंक : 100

पंचम प्रश्न पत्र : कसीदा, मर्सिया, मसनवी

केवल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (अ) कसीदा, मर्सिया, मसनवी से माखुज इकतेबासात की तनकीदी तशरीह।
(यह प्रश्न अनिवार्य होगा।)
- (ब) सोदा, जोक, मोहसीन काकोरवी और सिन्के कसीदा पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'ब'

- (अ) जमीर, मीर अनीस, मिर्जा दबीर और सिन्के मर्सिया पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'स'

- (अ) मीर हसन, पण्डित दयाशंकर नसीम, नवाब मिर्जा शौक और सिन्के मसनवी पर तनकीदी और जनरल सवालात।

पाठ्य पुस्तकें :

1. सोदा : उठ गया बहमन व देका चमनिसर्तो से अमल
2. जोक : जहे निशात अगर कीजिए इसे इहरीर
3. मोहसीन काकोरवी : सम्ते काशी से चला जानिबे मुभुसा बादल
4. जमीर : किस नूर की यकलिस में मेरी जल्वागरी है।
5. अनीस : जब कत्त की मुसाफरे शब आफताब ने
6. दबीर : पैदा शुआ-ए-महर की निकुषज जब हुई
7. मीर हसन : मसनवी सेइरुल बकान
8. दयाशंकर नसीम : गुलजारे नसीम
9. नवाब मिर्जा शौक : जहरे इश्क

सहायक पुस्तकें :

1. उर्दू कसीदा निगारी द्वारा उम्मे हानी अशरफ
2. उर्दू कसीदा निगारी का तनकीदी जाएजा द्वारा डॉ. मेहमूद इलाही
3. उर्दू में कसीदा निगारी द्वारा डॉ. अबू मोहम्मद सहर
4. उर्दू मर्सिया द्वारा सिफारिश हुसैन
5. उर्दू मर्सिया का इस्तेका द्वारा डॉ. मसीदुज्जमा
6. मवाजना-ए-अनीस व दबीर द्वारा शिबली नोमानी
7. उर्दू मसनवी शिमास्त्री हिन्द में उम्मे डॉ. ज्ञानचन्द जैन
8. उर्दू मसनवी का इस्तेका द्वारा अब्दुल कादिर सरवरी
9. उर्दू मसनवी निगारी द्वारा डॉ. मोहम्मद अकील
10. अनीस शनासी द्वारा डॉ. फजले इमाम
11. उर्दू मर्सिया निगारी द्वारा उम्मे हानी अशरफ

षष्ठम् प्रश्न पत्र : उर्दू तनकीद और तहकीक

समय : 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (अ) तनकीद की तारीफ और माहियत
(ब) फारसी अरबी और अँग्रेजी में तनकीद के उसूल और नजरियात
(स) तहकीक की तारीफ और तरीका-ए-कार
(द) तनकीद और तहकीक का बाहमी रिस्ता

खण्ड 'ब'

- (अ) इब्तेदायी तनकीदी तजकरे-निकातुरशोअरा तजकरा-ए-शोरा-ए-उर्दू और गुलशन-ए-बेखार के हवाले से।
(ब) उर्दू तहकीक निगारी की तारीख
(स) अमली तनकीद - गजल, मज्म, मर्सिया, नाकिल, अफसाना और ज़ामा।

खण्ड 'स'

- (अ) तनकीद के मुख्तलिफ असालीब-तास्सुराती इस्तेराकी नफसियातीए हयती और माबाद-ए-अदीद तनकीद का तआरुफ।
(ब) उर्दू के अहम नक्काद-हासी, शिबली, एहतेसाम हुसैन, मजनें गोरखपुरी, आल-ए-अहमद सुरु, कलीमुद्दीन अहमद, मोहम्मद हसन, और शम्सुर्रहमान फारुकी

(स) अब्दुल हक और महमूद शिरानी की तहकीकी खिदमात।

(द) बाग-ओ-बहार मुरत्तब रशीद हसन खॉ का खुसूती मुतालिया (सिर्फ मुकद्दमा)

सहायक पुस्तकें :

1. फिक्शन की तनकीद के चन्द मसाईल-आबिद सुहेल
2. फन-ए-अफसाना निगारी-बकार अजीम
3. कारी असास तनकीद- गोपी चन्द नारंग
4. माबादियात-ए-तहकीक - टी.ए. अलवी
5. मगरिबी तनकीद के उसूल-सैज्जाद बाकर रिजवी
6. मआसिर उर्दू तनकीद-मसाईल व मैलानात-शारित्र रदोलवी
7. तहकीक का फन - ज्ञान चन्द जैन
8. बाग-ओ-बहार मुरत्तब रशीद हसन खॉ (सिर्फ मुकद्दमा)
9. मुकद्दमा शेर-ओ-शायरी - हाली
10. शेर-उल-अजम हिस्सा अव्वल, दोम - शिबली

11. उर्दू तहकीक - मसाईल-ओ-तजजिया
12. तनकीदी नजरियात-हिस्सा अब्बल व दोम
13. उर्दू तनकीद के बुनियादी मसाईल - आस-ए-अहमद सुरुर
14. उर्दू नाविल की तनकीदी तारीख-अहसन फारुकी
15. उर्दू ङामा-इशरत रहमानी

सप्तम् प्रश्न पत्र (अ) सब्सीडीएरी लैग्वेंज-फारसी

समय 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा।

खण्ड 'अ'

- (अ) तीन नसी इकतेबासात में से दो का उर्दू में अनुवाद अंक 20
- (ब) मसनवी के पाँच अशआर की उर्दू में तशरीह अंक 30
- (स) गजल के चार अशआर या दो रुबाइयात की उर्दू में तशरीह

खण्ड 'ब'

किसी एक शायर या नस निगार की हयात और अदबी खिदमात पर सवालात। अथवा किसी एक सबक का खुलासा। अंक 20

खण्ड 'स'

उर्दू जुमलों का फारसी में तर्जुमा (दस में से पाँच जुम्ले करना है)

अंक 15

फारसी कवाइद : (दस में से कोई पाँच की तारीफ मय मिसाल) अंक 15

इस्म, जमीर, सिफत, फेल, इस्मे मफचूल, मसदर, मुजारे, फेले माजी और उसकी किस्में, हाल, मुस्तकबिल, ईहाम, तजाद, तशबीह, इस्तेआरा, लफफोनश, मुस्तब और गैर मुस्तब, तलमीह, हुस्न-ए तालील, तजोहुल-ए आरिफाना, मिराआतुन्नजीर

पाठ्यपुस्तकें :

इन्तेखाबे नस व नज्म फारसी बराए एम.ए. सम्पादित द्वारा विभाग, मुस्लिम विश्वविद्यालय, अलीगढ़।

निम्नलिखित भाग पाठ्यपुस्तक में सम्मिलित नहीं है-

- (अ) नज्म (1) मसनवी अमीर खुसरो (2) गजलियात-ए-गालिब
- (ब) नस (1) काबूस नामा (2) रूकआत-ए-आलमगीरी

सहायक पुस्तकें :

- (1) फारसी ग्रामर द्वारा सैयद इसहाक अली
- (2) ईरानी ज़बान का कायदा द्वारा अब्दुल मन्नान बेदिल
- (3) तारीखे अदबियाते ईरान (उर्दू तर्जुमा) द्वारा एस. मुबारिजुद्दीन रिफात

सप्तम् प्रश्न पत्र (ब) तन्जो-मिजाह

समय : 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

तन्ज, मिजाह, बजलासन्जी-ब-जराफत की तारीफ और आगाजो इशतेका

खण्ड 'ब'

- (अ) उर्दू में मआसिराना मिजाहिया अदब
- (ब) खन्दों (रशीद अहमद सिद्दीकी), पतरस के मजमिन (पतरस बुखारी), बहर हाल (मुज्तबा हुसैन) पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'स'

कुल्लियाते अकबर (सिर्फ मिजाहिया हिस्सा) मता-ए-वाही (रजा वाही नकवी), मिन्टों के अफसाने (सआदत हसन मिन्टो), जर गुजिशत (मुस्ताक अहमद युसूफी), उल्टा दरख्त (कृष्णचन्द्र), रांग नम्बर (शफीक फरहत) पर तनकीदी व जनरल सवालात।

पाठ्यपुस्तकें :

1. खन्दों द्वारा रशीद अहमद सिद्दीकी
2. पतरस के मजमिन-द्वारा पतरस बुखारी
3. बहरहाल- मुज्तबा हुसैन
4. कुल्लियाते अकबर इलाहवादी (सिर्फ मिजाहिया हिस्सा)
5. मताए वाही, द्वारा रजावाही नकवी (सिर्फ इबतेदाई 50 पेज)
6. मिन्टों के अफसाने द्वारा सआदत हसन मिन्टो
7. जर गुजिशत द्वारा मुस्ताक अहमद युसूफी
8. उल्टा दरख्त-कृष्ण चन्द्र
9. रांग नम्बर द्वारा शफीक फरहत

सहायक पुस्तकें :

1. अलीगढ़ मैगज़ीन तन्जो मिजाह नम्बर
2. तन्जियात व मुजहेकात द्वारा रशीद अहमद सिद्दीकी
3. उर्दू अदब में तन्जो मिजाह द्वारा वजीर आगा
4. शाहकार, तन्जो मिजाह नम्बर
5. आजकल, तन्जो मिजाह नम्बर
6. उर्दू अदब में तन्जो मिजाह द्वारा फारुक काकोरवी
7. जदीद उर्दू अदब द्वारा डॉ. मोहम्मद हसन

8. आज का उर्दू अदब द्वारा डॉ. अबुलक़ास सिद्दीकी
9. उर्दू नॉवील में तन्जो मिजाह द्वारा शमा जेदी
10. उर्दू अदब में तन्जो मिजाह द्वारा ताहिर तीसवी

अष्टम प्रश्न पत्र (अ) मजमून निगारी अथवा (ब) सूफिज़्म
अथवा

(स) डिज़रटेशन

(अ) मजमून निगारी

समय 3 घंटे

अंक 100

किन्हीं दो विषयों पर मजमून लिखना होगा। दोनों मजमून 50-50 अंकों के होंगे

(ब) सूफिज़्म

समय 3 घंटे

अंक 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में एक हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

(अ) तसव्वुफ की तारीफ और रिवायत (ब) हिन्दुस्तान में मिस्तीसिज़्म का इरतेका

(स) तसव्वुफ का खुसूसी अहद

खण्ड 'ब'

(अ) वहदतउल वजूद और वहदतउल शहूद (ब) तसव्वुफ, हिन्दुस्तानी तसव्वुर और भक्ति तहरीक (स) तसव्वुफ का हिन्दुस्तानी समाज पर असर

खण्ड 'स'

(अ) तसव्वुफ में शरीयत और तरीकत का तसव्वुर

(1) ख्वाजा मोईनुद्दीन चिश्ती (2) ख्वाजा निजामुद्दीन औलिया (3) बाबा शोख फरीद

(ब) उर्दू नसब व नज़्म में तसव्वुफ

(1) ख्वाजा मखदूम (2) बन्दा नवाज़ गैसु दर्राज (3) शोख बुरहआनुद्दीन जानम (4) वली (5) सिराज (6) मिर्जा मुजहर जानेजाना (7) मीर (8) दर्द (9) असगर गौन्डवी

सहायक पुस्तकें :

1. इन्साइक्लोपेडिया ऑफ इस्लाम द्वारा मैसिजनर
2. तारीखे मशायखे चिश्त द्वारा कै. ए. काजमी
3. एन इन्ट्राडक्शन टू इस्लाम मिस्तीसिज़्म द्वारा ए. जी. एनबरी

4. इस्लाम का असर हिन्दुस्तानी तमददून पर द्वारा डॉ. तारा बन्द
5. फवाइदुल फवाद (इरान) द्वारा मीर हसन खलाई
6. कशफुल माहजूम (इरान) द्वारा दातागंज बख्श
7. किताबुल उलमा
8. आइने मारेफत द्वारा ऐजाज़ हुसैन
9. तसव्वुफ इस्लाम द्वारा डॉ. मौलाना अब्दुल माजिद दरियाबादी
10. मबाहिस व मसाहल द्वारा खिया अहमद बदायूनी
11. तसव्वुफ और उर्दू शायरी द्वारा सादिक हैदर दानिश
12. ए हिस्ट्री ऑफ तसव्वुफ इन इण्डिया द्वारा अतहर अब्बास रिज़वी पार्ट 1 व 2
13. मसाहले तसव्वुफ द्वारा मेकरा अकबर आबादी
14. सूफिज़्म इट्स सैन्ट्स एण्ड शरयन द्वारा विशांप सुबहान
15. असगर गौन्डवी द्वारा सलाम सदेल्वी
16. शरीयत और तरीकत मौलाना अशरफ थानवी
17. तसव्वुफ की तारीफ और तारीख द्वारा शकील अहमद सिद्दीकी

(स) डिज़रटेशन

नोट :- विभागाध्यक्ष की स्वीकृती के उपरान्त किसी अदबी मोजू पर लगभग छी वृत्तों का डिज़रटेशन जो विभाग के किसी भी रिसर्च सुपरवाइजर की निगरानी में लिखा गये हो एवं कॉलेज के निर्देशानुसार समय पर परीक्षा प्रकोष्ठ/विभाग में प्रस्तुत किया जायेगा।

नवम प्रश्न पत्र - जनरल सर्वे ऑफ उर्दू लिटरेचर

समय 3 घंटे

अंक 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (1) अहद की तारीफ, अहमियात, अहकाम व तकासिद
- (2) दकन में उर्दू शायरी की इलाक़ा
- (3) उर्दू सहाफत - तहजीबुल मुक़ताब, अकब पंच, उर्दू-ए-मौअल्ला, और अब हिलाल
- (4) शिमाती हिन्द में उर्दू शायरी

खण्ड 'ब'

- (1) उर्दू रस्मूल खत - तारुफ खुसूसियात और इफादियत
- (2) फोर्ट विलियम कॉलेज

- (3) अलीगढ़ तहरीक
(4) तरक्की पसन्द तहरीक
(5) नज्म जदीद का आगाजो इरतेका

खण्ड-स

- (1) गजल- कसीदा, मर्सिया और पैरोडी
(2) हिन्दुस्तान की तारीखे आजादी और उर्दू शेर-ओ-अदब
(3) उर्दू में लुगत निगारी और फरहंग नवीसी की रिवायत
(4) उर्दू की मशाहर (नबी) असनाफ
(5) राजस्थान में उर्दू अदब का इर्तेका और मशाहर शाबर और अदीब सहायक पुस्तकें :
1. गजल और मुताला-ए-गजल द्वारा डॉ. इरादत बरेलवी
  2. असनाफे अदब सम्पादित द्वारा जामिया उर्दू अलीगढ़ (यू.पी.)
  3. असनाफे अदब द्वारा इमाम मुर्तजा
  4. फने शायरी-अखलाक देहली
  5. उर्दू अदब आजादी के बाद द्वारा खुशियुल इस्लाम
  6. उर्दू जवान व अदब पर एक नजर द्वारा डॉ. सैयद सादिक अली
  7. आज का उर्दू अदब द्वारा डॉ. खुशियुल इस्लाम
  8. उर्दू अदब की एक सदी-डॉ. सैयद अब्दुल्ला
  9. तजकरा-शोरा-ए-अय्युर द्वारा डॉ. लाला इकबालुल्ला खान
  10. राजस्थान में उर्दू के ती साल, उर्दू विम्पोजिशन जोधपुर 1968, सम्पादक वहीदुल्लाह खान
  11. रियासत टोंक और उर्दू शायरी द्वारा मुख्तार शमीम
  12. विस्मिल सईदी कलस और शावर, सम्पादक नेशनल अकादमी देहली
  13. सरगुजिश्ते गजल-अखतर अंसारी
  14. राजस्थान में उर्दू जवान व अदब 1857 तक डॉ. ए.ए. उस्मानो
  15. त्रैमासिक 'नखलिस्तान' नम्बर 11 और 12
  16. फोर्ट विलियम कॉलेज की अदबी विधिमात द्वारा आबेदा बेगम
  17. जदीद उर्दू तनकीद उखल और नजरियात द्वारा - डॉ. शारिब रदोसवी
  18. उर्दू रस्मुलखत और इमला-एक-मुहाकमा-अबू मोहम्मद सहर
  19. नई नज्म का सफर - खलीलुर्रहमान आजमी
  20. उर्दू में तरक्की पसन्द तहरीक-खलीलुर्रहमान आजमी
  21. उर्दू सहाफत, तर्जुमा व इरादत-सैयद खिदाउल्लाह
  22. लुगत नवीसी के मसाहल-गोपीचन्द भारग
  23. तारीखे सहाफत - इफतेखार खोखर

M.A. Urdu

ایم۔ اے، اردو

ایم۔ اے (پریولیس) میں چار اور ایم۔ اے (فائنل) میں پانچ۔ اس طرح کل نو پرچے ہوں گے۔ ہر ایک پرچے سو نمبر کا ہوگا۔ امتحان کا وقت فی پرچہ تین گھنٹے مقرر ہے۔ نمبروں کی تقسیم پرچہ وار حسب ذیل ہے۔

ایم۔ اے (پریولیس)

نظم و غزل	: پرچہ اول
نثر (داستان، ناول، افسانہ، ڈراما)	: پرچہ دوم
انجیل اسٹڈی آف اے پروزر انٹرا اور پوسٹ	: پرچہ سوم
(1) غالب (2) حالی (3) مولانا ابوالکلام آزاد (4) اقبال (5) فیض	
(6) سر سید احمد خاں (7) پریم چند	
ہسٹری آف اردو لٹریچر	: پرچہ چہارم
ایم۔ اے (فائنل)	
قصیدہ، مرثیہ، مثنوی	: پرچہ پنجم
تقید و تحقیق	: پرچہ ششم
سہی ڈیری لکچر، فارسی یا	: پرچہ ہفتم (اے)
ظہر و حراج	: پرچہ ہفتم (بی)
ایسیو آن لٹریچر یا ناکس یا	: پرچہ ہفتم (اے)
تصوف یا	: پرچہ ہفتم (بی)
ڈزیشن	: پرچہ ہفتم (سی)
جزل سروے آف اردو لٹریچر	: پرچہ ہفتم

(شعرا)

- (۱) نظیر اکبر آبادی
آدی نامہ، ہولی نامہ
- (۲) اکبر الہ آبادی
اکتھ بیس بدن سے کر لیا لندن میں عقد
- (۳) اقبال
طلوع اسلام، مسجد قرطبہ
- (۴) فیض
مجھ سے پہلی ہی محبت مرے محبوب نہ مانگ، صبح آزادی
- (۵) جوش
جاسن و الہاں، فلسفہ زنداں کا خواب

معاون کتب:

- (۱) ولی گجراتی
از: ڈاکٹر ظہیر الدین مدنی
- (۲) میر۔ حیات اور شاعری
از: ڈاکٹر خرمینہ احمد فاروقی
- (۳) آہنگ غالب
از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
- (۴) اردو غزل
از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
- (۵) میر و میریات
از: ڈاکٹر محسن گورکھپوری
- (۶) غالب، فیض اور شاعر
از: ڈاکٹر محسن گورکھپوری
- (۷) کلیات اقبال
از: (صدیق ایڈیشن) ناشر ایجوکیشنل بک ہاؤس علی گڑھ
- (۸) روح اقبال
از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
- (۹) اقبال کی شعری زبان
از: ڈاکٹر سید صادق علی
- (۱۰) اقبال کے شعری اسٹائل
از: ڈاکٹر سید صادق علی
- (۱۱) اکبر الہ آبادی، سماجی و سیاسی مطالعہ
از: ڈاکٹر انشاں ظفر
- (۱۲) اقبال۔ فلسفی اور شاعر
از: ڈاکٹر وقار عظیم
- (۱۳) نئی نظم کا سفر
از: ظہیر الرحمن اعظمی
- (۱۴) نئی نظم کی کروٹیں
از: ڈاکٹر ذریعہ آغا
- (۱۵) اردو میں طویل نظم نگاری
از: آر۔ اے۔ کاشمی
- (۱۶) نخلستان (سرمایہ رسالہ)
راہجستھان اردو اکادمی جے پور
(جلد ۱۱۔ جولائی سے ستمبر ۱۹۹۰ء)

M.A. (P) Paper-I-Urdu

ایم۔ اے (پروپوزیشن) اردو
پرچہ اول: نظم و غزل

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ حصہ الف کے دونوں سوالات لازمی ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ 'الف'

- (۱) مجوزہ غزلوں کے دس اشعار میں سے پانچ اشعار کی تنقیدی تشریح
- (۲) مجوزہ نظموں کے تین اقتباسات میں سے دو اقتباسات کی تنقیدی تشریح

حصہ 'ب'

- (۱) غزل کی ہیئت اور صنف غزل پر عام و تنقیدی سوالات
- (۲) نصاب میں شامل نظم کو شعر، مہر، غالب، اکبر، دایع، اور فراقی کی غزل گوئی پر سوالات۔

حصہ 'ج'

- (۱) نظم کی ہیئت اور صنف نظم کے دیگر پہلوؤں پر عام و تنقیدی سوالات
- (۲) نصاب میں شامل نظم کو شعر، ظہیر، اکبر، اقبال، فیض اور جوش کی نظم نگاری پر تنقیدی سوالات۔

نصابی کتب:

(غزلیات)

- (۱) مطالعہ ولی
از: شاہد رودلوی (ردیف الف) پہلی بیس غزلیات
- (۲) انتخاب کلام میر
از: ڈاکٹر محمد حسن (ردیف الف) پہلی بیس غزلیات
- (۳) دیوان غالب
از: مالک رام (ردیف ب) پہلی بیس غزلیات
- (۴) آفتاب دایع
از: مالک رام (ردیف ب) پہلی بیس غزلیات
- (۵) گل نغمہ
از: مالک رام پہلی بیس غزلیات

M.A.(P) Paper-II-Urdu

پرچہ دوم : نثر (داستان، ناول، افسانہ اور ڈراما)

وقت : تین گھنٹے

کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔ پہلے سوال کا حصہ الف کرنا لازمی ہے۔

حصہ الف

(۱) مجوزہ نصاب میں شامل تین اقتباسات میں سے دو کی تشریح مع حوالہ سیاق و سباق

حصہ ب

(۱) داستان اور ناول پر عام سوالات

(۲) 'باغ و بہار' (میرامن) توبہ المصوح (نذیر احمد) امر اوجان ادا (مرزا ہادی رسوا) پر تنقیدی سوالات

حصہ ج

(۱) افسانہ اور ڈرامے پر عام سوالات

(۲) واردات (پریم چند) ان داتا (کرشن چندر) سلورنگ (آغا شہر) انارکلی (اتہار علی تاج) پر تنقیدی سوالات

نصابی کتب:

(۱) باغ و بہار از: میرامن

(۲) توبہ المصوح از: نذیر احمد

(۳) امر اوجان ادا از: مرزا ہادی رسوا

(۴) واردات از: پریم چند

(۵) ان داتا از: کرشن چندر

(۶) سلورنگ از: آغا شہر کاشمیری

(۷) انارکلی از: اتہار علی تاج

معاون کتب:

(۱) قرن داستان گوئی از: کلیم الدین احمد

(۲) نیا افسانہ از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۳) اردو ناول کی تاریخ از: علی عباس حسینی

(۴) اردو ڈراما۔ تاریخ و تنقید از: عشرت رحمانی

(۵) باغ و بہار (مقدمہ) مرتب: سلیم اختر

(۶) اردو ڈرامے کا ارتقا از: عشرت رحمانی

(۷) پریم چند۔ کہانی کا ڈرامہ از: ڈاکٹر جعفر

(۸) داستان سے افسانہ تک از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۹) فٹنی پریم چند۔ شخصیت اور کارنامے از: ڈاکٹر قمر بیس

(۱۰) ہماری داستانیں از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۱۱) اردو ڈراما۔ روایت اور تجزیہ از: ڈاکٹر علیہ نشاط

(۱۲) اردو کی نثری داستانیں از: ڈاکٹر گیان چند جین

M.A.(p)-iii Urdu

پرچہ سوم

ادب افسانہ کی آف اسے پرچہ اور پوسٹ

(۱) مرزا قبال (۲) مولانا حالی (۳) مولانا اکرام آزاد (۴) علامہ اقبال

(۵) فیض احمد فیض (۶) سر سید احمد خاں (۷) پریم چند

کل نمبر ۱۰۰

وقت : تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ حصہ

الف کا پہلا سوال لازمی ہے۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

(۱) منتخب شاعر یا نثر نگار کے کلام میں سے نثری و منظوم دو اقتباسات کی تشریح

(اس سوال میں اندرونی رعایت ہو سکتی ہے۔)

(۲) منتخب شاعر یا نثر نگار کے سوانحی حالات پر سوالات

حصہ ب

(۱) منتخب شاعر یا نثر نگار کی ملی و ادبی خدمات کا تنقیدی جائزہ۔

حصہ الف

(۱) منتخب شاعر یا شاعر کا پرعمومی و تنقیدی سوالات۔

M.A. (p) Paper-iv Urdu

پرچہ چہارم: ہسٹری آف اردو لٹریچر

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) اردو زبان کی ابتدا
- (۲) دکن میں اردو نثر و نظم کا ارتقا
- (۳) تاریخ ادب ہندی (ویرگاتھا کال، رتی کال، بھکتی کال)

حصہ ب

- (۱) شمالی ہند میں اردو نثر کا ارتقا
- (۲) دبستان دہلی لکھنؤ کی شاعری۔
- (۳) اردو شاعری کی جدید اقسام: آزاد نظم، مہر کی نظم، نثری نظم

حصہ ج

- (۱) جدید شاعری
- (۲) ترقی پسند ادب
- (۳) اردو ادب پر مغربی اثرات

معاون کتب:

- (۱) تاریخ ادب اردو
- (۲) دکن میں ادب
- (۳) مقدمہ تاریخ زبان اردو
- (۴) لکھنؤ کا دبستان شاعری
- (۵) دہلی کا دبستان شاعری

پروفیسر نور الحسن نقوی

پروفیسر نور الحسن نقوی

پروفیسر نور الحسن نقوی

پروفیسر نور الحسن نقوی

پروفیسر نور الحسن نقوی

- (۶) تاریخ ادب اردو
- (۷) اردو کی لسانی تاریخ
- (۸) ترقی پسند ادب
- (۹) ہندی ادب کی تاریخ
- (۱۰) نئے ادبی رجحانات
- (۱۱) دکنی ادب کی تاریخ
- (۱۲) اردو شاعری کا ارتقا
- (۱۳) اردو شاعری کا فنی ارتقا
- (۱۴) اردو ادب پر مغربی اثرات

☆☆☆☆

M.A. (F) Paper-Urdu

ایم۔ اے (فائل) اردو

پرچہ پنجم: قصیدہ، مرثیہ، مثنوی

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔ پہلا سوال کرنا لازمی ہے۔

حصہ الف

- (۱) مجوزہ نصاب میں شامل قصیدہ، مرثیہ اور مثنوی سے ماخوذ اقتباسات کی تنقیدی شرح۔
- (۲) اردو قصیدہ نگاری کے فن اور تاریخ پر تنقیدی سوالات
- (۳) مجوزہ نصاب میں شامل قصیدہ نگاروں (سودا، ذوق، حسن کا کوروی) کی شاعری پر تنقیدی سوالات

حصہ ب

- (۱) اردو مرثیہ نگاری کے فن اور تاریخ پر تنقیدی سوالات

(۲) مجوزہ نصاب میں شامل مرثیہ نگاروں (حمیر، میر انیس، اور مرزا دبیر) کی طرز شاعری پر تنقیدی سوالات۔

حصہ 'ج'

(۱) اردو مثنوی کے فن اور تاریخی ارتقا پر تنقیدی سوالات
(۲) مجوزہ نصاب میں شامل مثنویوں (سحرالبیان، از میر حسن، گلزار نسیم، از دیا شکر نسیم، زہر عشق، از مرزا شوق) پر عمومی و تنقیدی سوالات۔

مجوزہ نصاب میں شامل امتحانات

قصیدہ

(۱) سودا اٹھا گیا بہن دوے کا چنستاں سے عمل
(۲) ذوق زہے نشاطا اگر کیجئے اسے تحریر۔
(۳) محسن کا کوروی ست کاشی سے چلا جانے سحر ابادل

مرثیہ

(۱) حمیر کس نور کی مجلس میں میری جلوہ گری ہے
(۲) انیس جب قطع کی مسافت شب آفتاب نے
(۳) دبیر پیدا شعاع صہر کی مقررش جب ہوئی

مثنوی

(۱) میر حسن مثنوی سحرالبیان
(۲) دیا شکر نسیم گلزار نسیم
(۳) مرزا شوق زہر عشق

معاون کتب:

(۱) اردو قصیدہ نگاری کا تنقیدی جائزہ از: ڈاکٹر محمود الہی
(۲) اردو میں قصیدہ نگاری از: ابو محمد سحر
(۳) اردو مرثیہ از: سقارش حسین
(۴) اردو مرثیہ کا ارتقا از: ڈاکٹر سراج الزماں

(۵) موازینہ انیس و دبیر از: شبلی نعمانی
(۶) اردو مثنوی شمالی ہند میں از: ڈاکٹر گیان چند جین
(۷) اردو مثنوی کا ارتقا از: عبدالقادر سروری
(۸) اردو مثنوی نگاری از: ڈاکٹر محمد عقیل
(۹) انیس شناسی از: ڈاکٹر فضل امام
(۱۰) اردو قصیدہ نگاری از: ام ہانی اشرف

M.A. (F) Paper-vi Urdu

پرچہ ششم: اردو تنقید اور تحقیق

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

(۱) تنقید کی تعریف اور ماہیت
(۲) عربی، فارسی اور انگریزی میں تنقید کے اصول اور نظریات
(۳) تحقیق کی تعریف اور طریقہ کار
(۴) تنقید اور تحقیق کا باہمی رشتہ

حصہ ب

(۱) ابتدائی تنقیدی تذکرے۔ بحوالہ نکات الشعراء، تذکرہ شعرائے اردو، گلشن بے خار
(۲) اردو تحقیق نگاری کی تاریخ
(۳) عملی تنقید: غزل، نظم، مرثیہ، ناول، مافسانہ، اور ڈراما

حصہ ج

(۱) تنقید کے مختلف اسالیب: تاثراتی تنقید، اشتراکی تنقید، نفسیاتی تنقید، ہمبختی اور مابعد جدید تنقید کا تعارف۔
(۲) اردو کے اہم نقاد: حالی، شبلی، احتشام حسین، مجنوں گورکھپوری، آل احمد سرور،

کلمہ الدین احمد، محمد حسن اور حسن الرحمن فاروقی

- (۳) عبدالحق اور محمود شیرانی کی تحقیقی خدمات
(۴) "باغ و بہار" مرتب: رشید حسن خاں کا خصوصی مطالعہ (صرف مقدمہ)

معاون کتب:

- (۱) فکشن کی تنقید کے چند مسائل از: عابد سہیل
(۲) فنِ انسانہ نگاری از: وقار عظیم
(۳) قاری اساس تنقید از: گوپی چند نارنگ
(۴) مبادیات تحقیق از: بی۔ اے۔ علوی
(۵) مغربی تنقید کے اصول از: سجاد ہاقر رضوی
(۶) معاصر اردو تنقید۔ مسائل و میلانات از: شارب رودلوی
(۷) تحقیق کا فن از: ڈاکٹر گیان چند جین
(۸) باغ و بہار مرتب: رشید حسن خاں (صرف مقدمہ)
(۹) مقدمہ شعر و شاعری از: مولانا حالی
(۱۰) شعر العجم (حصہ اول و دوم) از: مولانا شبلی
(۱۱) اردو تحقیق۔ مسائل و تجزیہ
(۱۲) تنقیدی نظریات (حصہ اول و دوم)
(۱۳) اردو تنقید کے بنیادی مسائل از: آل احمد سرور
(۱۴) اردو ناول کی تنقیدی تاریخ از: احسن فاروقی
(۱۵) اردو ڈراما از: عشرت رحمانی

☆☆☆☆

M.A.(F) Paper. vii (A) Urdu

پہلے حصہ: (الف) سہی ڈیری لکچر (فارسی)

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام

سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) نصاب میں شامل تین نثری اقتباسات میں سے دو کا اردو میں ترجمہ مع حوالہ سیاق و سباق۔ ۲۰
(۲) نصاب میں شامل مشعو یوں میں سے پانچ اشعار کی اردو میں تشریح مع حوالہ سیاق و سباق ۱۵+۱۵=۳۰
(۳) مجوزہ نصاب میں شامل غزلوں میں سے پانچ اشعار کی تشریح یا نصاب میں شامل دور ہائے عیادت کی تشریح مع حوالہ شاعر۔

حصہ ب

- (۱) نصاب میں شامل کسی ایک شاعر یا نثر نگار کی حیات اور ادبی خدمات پر سوالات ۲۰
(۲) نصاب میں شامل کسی نظم یا سہجی کا خلاصہ (اردو میں)

حصہ ج

- (۱) ایک اردو اقتباس یا جملوں کا فارسی میں ترجمہ (دس میں سے پانچ جملے) ۱۵
(۲) فارسی قواعد: درج ذیل اصطلاحات کی مع مثال اردو میں تعریف۔
(دس میں سے کوئی پانچ) ۱۵
(۱) اسم (۲) ضمیر (۳) صفت (۴) فعل (۵) اسم مفعول (۶) استعارہ (۷) مصدر
(۸) مضارع (۹) فعل ماضی اور اس کی وقسام (۱۰) حال (۱۱) مستقبل (۱۲) ایہام
(۱۳) تضاد (۱۴) تشبیہ (۱۵) استعارہ (۱۶) لفظ و شعر مرتب و غیر مرتب
(۱۷) امرعات الطیر

نصابی کتب:

- (۱) انتخاب نثر و نظم فارسی برائے ایم۔ اے۔ ترتیب: شعبہ فارسی مسلم یونیورسٹی علی گڑھ
ہدایت: درج ذیل حصہ نصاب میں شامل نہیں ہے۔
(الف) نظم: (۱) مشغوی امیر خسرو (۲) غزلیات غالب
(ب) نثر: (۱) قابوس نامہ (۲) رقصات مالگیری

معاون کتب:

- (۱) فارسی گرامر از: سید اسحاق علی
 (۲) ایرانی زبان کا قاعدہ از: عبدالمنان بے دل
 (۳) تاریخ ادبیات ایران (اردو ترجمہ) از: سید مبارز الدین رفعت

M.A.(F) Paper-vii (B) Urdu

پرچہ ہفتم (ب) طنز و مزاح

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف:

- (۱) طنز و مزاح، بذلہ سنجی و ظرافت کی تعریف اور آغاز و ارتقا

حصہ ب:

- (۱) اردو میں معاصرانہ مزاحیہ ادب
 (۲) خنداں (رشید احمد صدیقی) پطرس کے مضامین (پطرس بخاری) بہر حال (مجتبیٰ حسین) پر عمومی و تنقیدی سوالات

حصہ ج:

- (۱) کلیات اکبر (از: اکبر الہ آبادی) صرف مزاحیہ حصہ (متاع و ادبی) (از: رضا و ادبی نقوی) منٹو کے افسانے (از: سعادت حسن منٹو) زرگزشت (از: مشتاق احمد یوسفی) اُلٹا درخت (از: کرشن چندر) راگ نمبر (از: شفیق فرحت) پر عمومی و تنقیدی سوالات

نصابی کتب:

- (۱) خنداں از: رشید احمد صدیقی
 (۲) پطرس کے مضامین از: پطرس بخاری
 (۳) بہر حال از: مجتبیٰ حسین
 (۴) کلیات اکبر از: اکبر الہ آبادی (صرف مزاحیہ کلام)

- (۵) متاع و ادبی از: رضا و ادبی نقوی (صرف ابتدائی ۵۰ صفحات)
 (۶) منٹو کے افسانے از: سعادت حسن منٹو
 (۷) زرگزشت از: مشتاق احمد یوسفی
 (۸) اُلٹا درخت از: کرشن چندر
 (۹) راگ نمبر از: شفیق فرحت

معاون کتب:

- (۱) علی گڑھ میگزین طنز و مزاح نمبر
 (۲) طنزیات و مضحکات از: رشید احمد صدیقی
 (۳) اردو ادب میں طنز و مزاح از: وزیر آغا
 (۴) رسالہ شاہکار از: طنز و مزاح نمبر
 (۵) رسالہ آجکل طنز و مزاح نمبر
 (۶) اردو ادب میں طنز و مزاح از: فرقت کا کوروی
 (۷) جدید اردو ادب - از: ڈاکٹر محمد حسن
 (۸) آج کا اردو ادب از: ابواللیث صدیقی
 (۹) اردو ناول میں طنز و مزاح از: شیخ زیدی
 (۱۰) اردو ادب میں طنز و مزاح از: طاہر تونسوی

☆☆☆

M.A.(F) Paper.viii A,B,C Urdu

پرچہ ہشتم

(الف) مضمون نگاری یا (ب) تصوف یا (ج) ڈزریٹیشن

پرچہ ہشتم (الف) مضمون نگاری

Paper-viii (A)

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: اس پرچہ میں دس موضوعات میں سے صرف دو پر مفصل جوابات دینے ہوں گے۔ دونوں مضمون ۵۰-۵۰ نمبر کے ہوں گے۔

۵۰+۵۰=۱۰۰

پرچہ ہشتم (ب) تصوف (B) paper viii

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) تصوف کی تعریف۔ اور روایات۔ (۲) ہندوستان میں مسی سیزم کا ارتقا
(۳) تصوف کا خصوصی عہد

حصہ ب

- (۱) وحدت الوجود اور وحدت الشہود (۲) تصوف: ہندوستانی تصور اور بھکتی تحریک
(۳) تصوف کا ہندوستانی سماج پر اثر

حصہ ج

- (الف) تصوف میں شریعت اور طریقت کا تصور
(۱) خواجہ معین الدین چشتی (۲) بابا شیخ فرید (۳) خواجہ نظام الدین اولیا
(ب) اردو نثر و نظم میں تصوف
(۱) خواجہ مخدوم (۲) بندہ نواز گیسو دراز (۳) شیخ برہان الدین (۴) ولی (۵) سراج
(۶) مرزا مظہر جان جاناں (۷) میر (۸) درد (۹) اصغر گوٹروی

معاون کتب:

- (۱) انسائیکلو پیڈیا آف اسلام از: میسجیز
(۲) تاریخ مشائخ چشتی از: اے۔ کے کاظمی
(۳) آئین انٹروڈکشن ٹو اسلام مسٹریز از: اے۔ جی البیری
(۴) اسلام کا اثر ہندوستانی تمدن پر از: ڈاکٹر تارا چند
(۵) فوائد الفواد از: میر حسن حلوانی سنجر
(۶) کشف المحجوب از: داتا گنج بخش جھویری

(۷) کتاب العلماء

(۸) آئینہ معرفت از: اعجاز حسین

(۹) تصوف اسلام از: مولانا عبد الماجد دریا آبادی

(۱۰) مباحث و مسائل از: ضیا احمد بدایونی

(۱۱) تصوف اور اردو شاعری از: صادق حیدر دانش

(۱۲) اے ہسٹری آف تصوف ان انڈیا از: اطہر علی عباس رضوی (حصہ اول و دوم)

(۱۳) مسائل تصوف از: میکیش اکبر الد آبادی

(۱۴) صوفی ازم اٹس سٹینڈنس اینڈ شریعت از: بپ سجان

(۱۵) اصغر گوٹروی از: سلام سندیلوی

(۱۶) شریعت اور طریقت از: مولانا شرف علی تھانوی

(۱۷) تصوف کی تعریف اور تاریخ از: بشکلی احمد صدیقی

پرچہ ہشتم (ج) ڈزرتیشن (C) Paper-viii

نوٹ: صدر شعبہ کی منظوری کے بعد کسی ایک ادبی موضوع پر تقریباً سو صفحات پر مشتمل ڈزرتیشن جو شعبہ کے کسی بھی ریسرچ سپروائزر (نگراں) کی نگرانی میں لکھا گیا ہو اور کالج کی ہدایت کے مطابق شعبہ امتحانات میں پیش کیا جائے گا۔

☆☆☆☆

M.A.(F) Paper-ix Urdu

پرچہ نهم: جنرل سروے آف اردو لٹریچر

وقت: تین گھنٹے کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) ادب کی تعریف، اہمیت، اغراض و مقاصد (۲) دکن میں اردو شاعری کی ابتدا

(۱۶) فورٹ ولیم کالج کی ادبی خدمات از: عابدہ بیگم

(۱۷) جدید اردو تنقید۔ اصول و نظریات از: ڈاکٹر شارب راولوی

(۱۸) اردو رسم الخط۔ املا ایک محاکمہ از: ابو محمد سحر

(۱۹) نئی نظم کا سفر از: ڈاکٹر خلیل الرحمن اعظمی

(۲۰) اردو میں ترقی پسند تحریک از: خلیل الرحمن اعظمی

(۲۱) اردو صحافت ترجمہ و ارادت از: سید ضیاء اللہ

(۲۲) لغت نویسی کے مسائل از: گوپی چند نارنگ

(۲۳) تاریخ صحافت از: افتخار کھوکھر

(۳) اردو صحافت، تہذیب الاخلاق، اودھ پنچ، اردوئے معلیٰ اور الہلال

(۴) شمالی ہند میں اردو شاعری

حصہ ب

(۱) اردو رسم الخط: تعارف، خصوصیات اور افادیت۔ (۲) فورٹ ولیم کالج

(۳) علی گڑھ تحریک (۴) ترقی پسند تحریک (۵) نظم جدید کا آغاز و ارتقا

حصہ ج

(۱) غزل، قصیدہ، مرثیہ اور بیروڈی (۲) ہندوستان کی تحریک آزادی اور اردو شعر و ادب

(۳) اردو میں لغت نگاری اور فرہنگ نویسی کی روایت۔ (۴) اردو کی مشہور ترین اصناف

(۵) راجستھان میں اردو ادب کا ارتقا اور مشہور شاعر اور ادیب

معاون کتب:

(۱) غزل اور مطالعہ غزل از: ڈاکٹر عبادت بریلوی

(۲) اصناف ادب جامعہ اردو علی گڑھ

(۳) اصناف ادب از: امام مرتضیٰ

(۴) فن شاعری از: اخلاق دہلوی

(۵) اردو ادب آزادی کے بعد از: خورشید الاسلام

(۶) اردو زبان و ادب پر ایک نظر از: ڈاکٹر سید صادق علی

(۷) آج کا اردو ادب از: ابواللیث صدیقی

(۸) اردو ادب کی ایک صدی از: ڈاکٹر سید عبداللہ

(۹) تذکرہ شعرائے بچہ پور از: مولانا احترام الدین شاعری

(۱۰) راجستھان میں اردو کے سوسال اردو سپوزیم جو دسمبر ۱۹۶۶ء۔ مرتبہ: وحید اللہ خاں

(۱۱) ریاست ٹونک اور اردو شاعری از: مختار شمیم

(۱۲) بسمل سعیدی۔ شخص اور شاعر مرتبہ: نیشنل اکادمی، دہلی

(۱۳) راجستھان میں اردو زبان و ادب ۱۸۵۷ء تک۔ از: ڈاکٹر اے۔ ایف۔ عثمانی

(۱۴) سرگزشت غزل از: اختر انصاری

(۱۵) سہ ماہی "نخلستان" جلد ۱۱ شماره ۲ جولائی سے ستمبر ۱۹۹۰ء